

Sygn. akt I USKP 54/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 marca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Robert Stefanicki (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Renata Żywicka (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania A. K.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Kielcach
o wysokość emerytury,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 8 marca 2023 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie
z dnia 20 kwietnia 2021 r., sygn. akt III AUa 875/19,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 20 kwietnia 2021 r. Sąd Apelacyjny w Krakowie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w sprawie, sygn. akt III AUa 875/19 zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w Kielcach V Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 12 kwietnia 2019 r., sygn. akt V U 554/18 zmieniający

zaskarżone przez A. K. decyzje Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Kielcach z dnia 24 stycznia 2018 r., 26 stycznia 2018 r. i 21 sierpnia 2018 r. i oddalił odwołania.

Sąd Okręgowy w Kielcach ustalił stan faktyczny sprawy, z którego wynikało, że wnioskodawca A. K., ur. [...] 1952 r., od dnia 13 czerwca 2012 r. przeszedł na wcześniejszą emeryturę. Po uzyskaniu powszechnego wieku emerytalnego złożył wniosek o emeryturę. W związku z powyższym organ rentowy przeliczył wysokość jego emerytury i po dokonaniu obliczeń wydał decyzję z dnia 20 sierpnia 2018 r., w której ustalił, że wysokość jego emerytury wynosi do wypłaty 3.475,10 zł, tj. mniej niż emerytura przyznana decyzją z dnia 26 stycznia 2018 r. Wnioskodawca domagał się obliczenia wysokości emerytury w ten sposób, że podstawą obliczenia emerytury będzie kwota składki na ubezpieczenie emerytalne oraz kapitału początkowego z uwzględnieniem waloryzacji składek i kapitału początkowego zaewidencjonowanych na koncie do końca miesiąca poprzedzającego miesiąc, od którego przysługuje wypłata emerytury bez potrącania kwot pobranych emerytur. Tak wyliczona emerytura wynosi od dnia 1 stycznia 2018 r. 5.092,69 zł brutto, zaś od dnia 1 marca 2018 r. 5.244,45 zł.

Sąd Okręgowy uznając odwołanie za zasadne wywiódł, że zgodnie z art. 26 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 291 ze zm.), emerytura stanowi równowartość kwoty będącej wynikiem podzielenia podstawy obliczenia ustalonej w sposób określony w art. 25 przez średnie dalsze trwanie życia dla osób w wieku równym wiekowi przejścia na emeryturę danego ubezpieczonego, z uwzględnieniem ust. 5 i art. 183. W myśl art. 25 ust. 1 cytowanej ustawy, podstawę obliczenia emerytury, o której mowa w art. 24, stanowi kwota składek na ubezpieczenie emerytalne, z uwzględnieniem waloryzacji składek zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego do końca miesiąca poprzedzającego miesiąc, od którego przysługuje wypłata emerytury, zwaloryzowanego kapitału początkowego określonego w art. 173-175 oraz kwot środków zewidencjonowanych na subkoncie, o którym mowa w art. 40a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 432 ze zm.), z zastrzeżeniem ust. 1a i 1b oraz art. 185. Jeżeli

ubezpieczony pobrał emeryturę na podstawie przepisów art. 26b, 46, 50, 50a, 50e, 184 lub art. 88 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 2215 ze zm.), podstawę obliczenia emerytury, o której mowa w art. 24, ustaloną zgodnie z ust. 1, pomniejsza się o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne (ust. 1b).

Sąd Okręgowy podkreślił, że w wyniku zmian wprowadzonych do ustawy emerytalnej ustawą z dnia 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2012 r., poz. 637), która weszła w życie od dnia 1 stycznia 2013 r., dotychczasowy sposób obliczania wysokości emerytury został zmieniony na niekorzyść ubezpieczonego, gdyż dodany wówczas art. 25 ust. 1b przewiduje, że podstawę obliczenia emerytury, o której mowa w art. 24, pomniejsza się o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne. Zdaniem Sądu pierwszej instancji w sytuacji wnioskodawcy art. 25 ust. 1b ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie ma zastosowania, bowiem przepis ten wszedł w życie już po nabyciu przez niego prawa do emerytury w obniżonym wieku, co nastąpiło z dniem 13 czerwca 2012 r. W tej sytuacji przechodząc na wcześniejszą emeryturę wnioskodawca pozostawał w przekonaniu, że po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego jego emerytura będzie korzystniejsza, po przeliczeniu według obowiązujących wówczas przepisów. Sąd Okręgowy powołał się na treść wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. wydanego w sprawie P 20/16, z którego wynika, że art. 25 ust. 1b ustawy o emeryturach i rentach z FUS, w brzmieniu obowiązującym do dnia 30 września 2017 r., jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Trybunał uwzględnił, że osoby, które zdecydowały się skorzystać z możliwości przejścia na wcześniejszą emeryturę, nie wiedziały w chwili podejmowania tej decyzji o konsekwencjach, jakie ta decyzja będzie miała w odniesieniu do ich przyszłego świadczenia, czyli emerytury uzyskiwanej po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego. Osoby te decydowały się na wcześniejszą emeryturę ufając, że państwo nie zmieni reguł jej postrzegania w odniesieniu do powszechnego świadczenia emerytalnego.

Reguły te zostały jednak zmodyfikowane nie dając obywatelom możliwości stosownej reakcji. Sąd podkreślił fakt, że Trybunał wskazał, iż podejmowanie przez ubezpieczonych decyzji o przejściu na wcześniejszą emeryturę nie może wiązać się z pozostawianiem w niepewności co do ukształtowania ich sytuacji prawnej w przyszłości, jeżeli jest konsekwencją decyzji podjętych w oparciu o obowiązujący stan prawny. Rozpoczęcie realizacji prawa do wcześniejszej emerytury, która bezpośrednio wpływa na wysokość emerytury powszechnej w oparciu o zasadę zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa, stanowi podstawę uzasadnionego oczekiwania, że ustawodawca nie zmieni w sposób niekorzystny „reguł gry” w stosunku do osób korzystających ze swoich uprawnień na zasadach wskazanych w ustawie. Nie będzie tym samym pułapką dla tych, którzy w zaufaniu do obowiązującego prawa, określającego w dodatku horyzont czasowy wypłacanych świadczeń i zasad ich realizacji, skorzystali ze swoich uprawnień.

W konsekwencji Sąd Okręgowy, podzielając to stanowisko, na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. zmienił zaskarżone decyzje i ustalił, że wysokość emerytury wnioskodawcy od dnia 1 stycznia 2018 r. do 28 lutego 2018 r. wynosi kwotę 5.092,69 zł, zaś od dnia 1 marca 2018 r. kwotę 5.244,45 zł. O kosztach Sąd orzekł w oparciu o art. 98 § 1 k.p.c. oraz § 9 ust. 2 rozporządzenia z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015 r., poz. 1800 ze zm.).

Apelację od wyroku Sądu pierwszej instancji wywiódł Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Kielcach.

Sąd Apelacyjny w Krakowie zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołania, podkreślając, że zawarte w apelacji zarzuty są trafne. Sąd drugiej instancji wskazał, że okoliczności faktyczne w sprawie były bezsporne. Sąd Apelacyjny przyjął ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd pierwszej instancji za własne. U podstaw wydanego wyroku pozostawało rozważenie, czy do odwołującego, ur. [...]1952 r., który decyzją organu rentowego z dnia 24 sierpnia 2012 r. nabył prawo do wcześniejszej emerytury od dnia 13 czerwca 2012 r., a o świadczenie emerytalne w wieku powszechnym wystąpił w dniu 17 stycznia 2018 r., ma zastosowanie przepis art. 25 ust. 1b ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 432 ze zm.)

„zwanej dalej ustawą emerytalną”, zgodnie z którym podstawę obliczenia emerytury pomniejsza się o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne.

Uwzględniając powyższe Sąd przyjął, że spór w sprawie sprowadzał się do subsumcji przyjętego stanu faktycznego (bezsprzecznego pomiędzy stronami) pod określone normy prawne i rozważenie, czy ustalając prawo wnioskodawcy do emerytury w powszechnym wieku emerytalnym organ rentowy zasadnie zastosował art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej, pomniejszając podstawę jego emerytury o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranej emerytury wcześniejszej, a więc czy w odniesieniu do wnioskodawcy zastosowanie znajdą przepisy dotyczące ustalania wysokości tego świadczenia obowiązujące w momencie złożenia przez niego wniosku o przyznanie świadczenia emerytalnego w związku z ukończeniem powszechnego wieku emerytalnego i ustalenie emerytury z podstawą obliczenia pomniejszoną o kwotę stanowiącą sumę kwot już pobranych emerytur, czy też - z uwagi na zasady konstytucyjne i wynikającą z nich zasadę ochrony emerytalnych praw nabytych - należy zastosować przepisy wcześniejsze, obowiązujące w momencie nabycia prawa do emerytury i dla wnioskodawcy korzystniejsze.

Sąd Apelacyjny powołał się na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 19 października 2017 r. (III UZP 6/17, OSNP 2018 nr 3, poz. 34), w której Sąd Najwyższy przyjął, że do naruszenia prawa nabytego przez nowe prawo o skutku retrospektywnym, doszłoby wówczas, gdyby takie prawo formułowało np. nowe, dodatkowe przesłanki nabycia prawa do emerytury lub też modyfikowało istniejące, np. wprowadzając wymaganie wyższego wieku lub dłuższego stażu. Stwierdzenie naruszenia prawa nabytego nie jest jednak oczywiste w odniesieniu do modyfikacji metody ustalania wysokości świadczeń. Czym innym jest bowiem prawo do emerytury nabyte na mocy art. 100 ustawy emerytalnej, czym innym zaś prawo do określonej wysokości świadczenia, o którym mowa może być dopiero wówczas, gdy wysokość ta zostanie ustalona decyzją organu rentowego. Deklaratoryjny charakter decyzji organu i zasada ustawowej gwarancji nie stoją na przeszkodzie temu rozumowaniu. Zasada ustawowej gwarancji oznacza bowiem, że parametry i sposób ustalania wysokości świadczenia uregulowane są ustawowo (mogą zatem

podlegać zmianom), a organ rentowy jest związany przepisami ustawy i nie może z ich pominięciem ustalić wysokości świadczenia. Oznacza to, że ochronie konstytucyjnej podlega nabyte niezrealizowane prawo do emerytury (obejmujące warunki nabycia tego prawa: wiek, staż itp.) od momentu jego nabycia z mocy prawa, natomiast prawo do emerytury w określonej wysokości powstaje dopiero w momencie ustalenia tej wysokości w związku ze złożeniem przez osobę uprawnioną stosownego wniosku (prawo nabyte realizowane). Do urzeczywistnienia i konkretyzacji prawa i/lub wysokości emerytury wymagany jest wniosek zainteresowanego, o którym mowa w art. 116 ust. 1 ustawy emerytalnej, niezbędny do ustalenia prawa do świadczeń określonych w ustawie. Świadczenia te wypłaca się bowiem, poczynając od dnia powstania prawa do wnioskowanego świadczenia, jednak nie wcześniej niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu (art. 129 ust. 1 ustawy). Dopiero rozpoczęcie wypłaty świadczeń wywołuje problem konieczności ochrony ich ekonomicznej wartości. Inaczej rzecz ujmując, bez złożenia wymaganego wniosku o ustalenie, to jest potwierdzenie przesłanek nabycia prawa do emerytury, nie zostanie ono urzeczywistnione jako świadczenie przysługujące w określonej wysokości od konkretnie oznaczonego miesiąca. Oznacza to, że wniosek emerytalny, o którym mowa w art. 116 ust. 1 ustawy emerytalnej, stanowi warunek sine qua non dopełnienia, urzeczywistnienia i konkretyzacji emerytury przysługującej z mocy prawa. Rozpoznanie wniosku o ustalenie prawa do emerytury wymaga potwierdzenia tego prawa oraz jego wysokości według stanu prawnego obowiązującego, to jest aktualnego w dacie złożenia wniosku, o ile przepisy prawa nie stanowią inaczej. Inaczej rzecz ujmując, prawem nabytym jest prawo do emerytury po spełnieniu warunków ustawowych (art. 100 ustawy emerytalnej), a nie prawo do emerytury w określonej wysokości, która może być wyliczona dopiero wówczas, gdy ubezpieczony złoży wniosek o wypłatę tego świadczenia".

Sąd Apelacyjny zwrócił również uwagę na stanowisko Sądu Najwyższego zawarte w wyroku z dnia 12 września 2017 r. (II UK 381/16, LEX nr 2376896), iż „dodanie art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej wynikało z potrzeby usunięcia istotnych kontrowersji w praktyce zasad obliczania wysokości emerytury ustalanej na podstawie art. 24 i nast. ustawy emerytalnej przez emerytów, którzy wcześniej

pobierali już świadczenia emerytalne. Oznacza to, że skorzystanie z przywileju przejścia i pobrania wcześniejszych emerytur na podstawie przepisów szczególnych dotyczących emerytur dla niektórych ubezpieczonych urodzonych po 31 grudnia 1948 r. a przed 1 stycznia 1969 r., o których mowa w rozdziale 3 Działu I ustawy emerytalnej, albo na podstawie art. 8 Karty Nauczyciela, uzasadnia i proporcjonalnie usprawiedliwia pomniejszenie podstawy wymiaru emerytury ustalonej na podstawie art. 24 ust. 1 i nast. ustawy emerytalnej o sumy poprzednio pobranych wcześniejszych emerytur, przy zastosowaniu mechanizmu ustalania wysokości świadczeń emerytalnych w zależności od proporcjonalnego prognozowanego średniego trwania życia osoby uprawnionej, ponieważ osobom uprawnionym do takich samych rodzajowo świadczeń powinna przysługiwać emerytura ustalana według takich samych (równych) zasad obliczania jej wysokości bez względu na datę złożenia wniosku emerytalnego.”

Uwzględniając powyższe judykaty, Sąd Apelacyjny wskazał, że skoro art. 25 ust. 1b dodany został do ustawy o emeryturach i rentach z FUS z dniem 1 stycznia 2013 r. na mocy art. 1 pkt 6b ustawy z dnia 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2012 r., poz. 637) i obowiązywał już w dacie nabycia przez wnioskodawcę uprawnień emerytalnych, to przy ustalaniu podstawy wymiaru nowej emerytury oraz jej wysokości należało stosować określoną wyraźnie w tym przepisie zasadę usprawiedliwionego pomniejszenia podstawy wymiaru ustalonej emerytury o sumy wcześniej pobranych emerytur w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne. Wobec odwołującego prawo nie zadziałało wstecz, skoro skorzystał on z możliwości przejścia na wcześniejszą emeryturę, to skonsumował już część składek zgromadzonych na jego koncie, a występując po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego o przeliczenie emerytury na nowych zasadach powinien liczyć się z tym, że podstawa wymiaru emerytury będzie niższa.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że zasadnie też odwołano się w apelacji do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 6 marca 2019 r., sygn. P 20/16. Wprawdzie Trybunał stwierdził niekonstytucyjność zaskarżonego przepisu w zakresie, w jakim dotyczy kobiet urodzonych w 1953 r., które przed dniem 1 stycznia 2013 r. nabyły

prawo do emerytury na podstawie art. 46 ustawy o FUS, jednak nie zakwestionował możliwości stosowania określonego w nim mechanizmu potrącania w stosunku do pozostałych osób.

W świetle tych wywodów stwierdzić należy, że skoro wnioskodawca wystąpił o ustalenie emerytury na podstawie art. 24 ust. 1 ustawy emerytalnej po dodaniu art. 25 ust. 1b tej ustawy, to przy ustalaniu podstawy wymiaru tej "nowej" emerytury oraz jej wysokości należało stosować określoną wyraźnie w tym przepisie zasadę usprawiedliwionego pomniejszenia podstawy wymiaru ustalonej emerytury o sumy wcześniej pobranych emerytur przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne. Skorzystanie z przywileju nabycia i pobrania wcześniejszych emerytur na podstawie przepisów szczególnych dotyczących emerytur dla niektórych ubezpieczonych urodzonych po 31 grudnia 1948 r. a przed 1 stycznia 1969 r., o których mowa w rozdziale 3 Działu I ustawy emerytalnej, albo na podstawie art. 88 Karty Nauczyciela, prowadzi do usprawiedliwionego pomniejszenia podstawy wymiaru "nowej" emerytury przysługującej z art. 24 w związku z art. 26 ustawy emerytalnej o sumy kwot pobranych wcześniejszych emerytur w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne (art. 25 ust. 1b tej ustawy (zob. też wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 kwietnia 2016 r., II UK 78/15, OSNP 2017 nr 11, poz. 151 oraz z dnia 7 marca 2018 r., I UK 572/16, LEX nr 2486885).

Sąd drugiej instancji wskazał, że powyższe rozważania dotyczą zaskarżonych decyzji z 24 stycznia 2018 r. o przyznaniu emerytury w wieku powszechnym w kwocie zaliczkowej oraz z 20 sierpnia 2018 r. o przyznaniu (ostatecznym) takiej emerytury, natomiast zaskarżona decyzja z 26 stycznia 2018 r. odnosiła się wyłącznie do przeliczenia wcześniej przyznanej ubezpieczonemu emerytury w wieku obniżonym. W tym zakresie wnioskodawca nie formułował żadnych zarzutów odnoszących się do sposobu tego przeliczenia, wobec czego odwołanie także w tej części podlegało oddaleniu.

Mając na uwadze powyższe Sąd Apelacyjny, uznając apelację za zasadną, działając na podstawie art. 386 § 1 k.p.c., zmienił zaskarżony wyrok i orzekł co do istoty sprawy, oddalając odwołania.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku wniósł odwołujący się, zaskarżając wyrok w całości i wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Krakowie wraz z rozstrzygnięciem o kosztach postępowania kasacyjnego.

Jako podstawy kasacyjne wskazał:

- naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 382 k.p.c. w zw. z art. 387 § 2 pkt 1 k.p.c. w zw. art. 378 § 1 k.p.c. poprzez dokonanie przez Sąd Apelacyjny w Krakowie własnych, odmiennych niż Sąd pierwszej instancji ustaleń faktycznych co do wiedzy odwołującego o treści nowelizacji z dnia 11 maja 2012 r. ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i możliwości przewidzenia skutków podjętej decyzji o wystąpieniu o wcześniejszą emeryturę związanych z treścią tej nowelizacji, czego Sąd Apelacyjny dokonał z pominięciem zeznań odwołującego się A. K. nie uzasadniając tego w żaden sposób, co doprowadziło do zmiany wyroku Sądu pierwszej instancji i oddalenie odwołania A. K.;

- naruszenie prawa materialnego:

- a) art. 25 ust. 1b w zw. z art. 24 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2012 r., poz. 637), przez niewłaściwą wykładnię i błędne zastosowanie polegające na przyjęciu, że nowelizacja tych przepisów nie naruszała zasad gwarancji prawa nabytych oraz zaufania obywateli do państwa i stanowionego przezeń prawa chronionych konstytucyjnie treścią art. 2 Konstytucji RP, w sytuacji wnioskodawcy urodzonego w 1952 r., który nie nabył prawa do emerytury z powszechnego wieku emerytalnego przed datą wejścia w życie nowelizacji tj. do końca 2012 r.;

- b) art. 2 w związku z art. 8 ust. 2 Konstytucji RP i w związku z art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przez niezastosowanie bezpośrednio powyższych przepisów Konstytucji RP w sytuacji wnioskodawcy, który nie mógł realnie uniknąć skutków nowych przepisów ustawy znacząco pogarszających na przyszłość jego uprawnienia emerytalne z powodu nieosiągnięcia praw emerytalnych z powszechnego wieku emerytalnego przed datą

wejścia w życie tych przepisów, a tym samym wpadł w pułapkę zastawioną przez ustawodawcę dla osób ubezpieczonych urodzonych między 1 stycznia 1949 r. a 31 grudnia 1968 r., które skorzystały z możliwości przejścia na wcześniejszą emeryturę na podstawie art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zawiera uzasadnionych podstaw.

Zgodnie z art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. skargę kasacyjną można oprzeć na podstawie naruszenia prawa materialnego lub na podstawie naruszenia przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Obie podstawy kasacyjne pozostają ze sobą w związku funkcjonalnym, bowiem nie jest możliwe prawidłowe zastosowanie prawa materialnego bez zgodnego z prawem procesowym ustalenia podstawy faktycznej rozstrzygnięcia. I odwrotnie, zarzuty naruszenia przepisów postępowania mają znaczenie, jeżeli uchybienia mogły mieć istotny wpływ na wynik sprawy (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.). A zatem wpierv decyduje prawidłowo rozumiane prawo materialne, które określa przesłanki dochodzonego świadczenia, a te wyznaczają, jakie ustalenia stanu faktycznego są konieczne i mają znaczenie dla rozstrzygnięcia sporu. Zarzuty podstawy procesowej nie mogą być dowolne, lecz muszą pozostawać w związku z normą prawa materialnego, od której zależy wynik sprawy. Poza tym nie powinny pomijać ograniczenia z art. 398³ § 3 k.p.c., w myśl którego podstawy skargi kasacyjnej nie mogą stanowić zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów.

W pierwszej kolejności należy odnieść się do zarzutów naruszenia prawa materialnego, gdyż ich rozważenie będzie miało wpływ na ocenę czy doszło do naruszenia przepisów prawa procesowego mających istotny wpływ na rozstrzygnięcie sporu.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się powszechnie, że ustawa emerytalna w art. 100 ust. 1 i art. 129 ust. 1 wyraźnie rozróżnia moment powstania prawa do emerytury i moment wypłaty świadczenia. Prawo do emerytury ustala się na dzień spełnienia warunków powstania prawa do tego świadczenia, bez względu

na dzień złożenia wniosku. Przewidziany w art. 116 ust. 1 ustawy emerytalnej wniosek o świadczenie nie jest elementem prawa do emerytury (renty) z tytułu niezdolności do pracy, gdyż przesłanki tego prawa określa ustawa, lecz stanowi jedynie żądanie realizacji świadczenia nabytego z mocy prawa (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 2000 r., III ZP 29/00, OSNAPiUS 2001 nr 12, poz. 418; wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 4 listopada 2014 r., I UK 100/14, LEX nr 1567460; z dnia 17 sierpnia 2016 r., I UK 333/15, LEX nr 2120891; z dnia 19 maja 2016 r., LEX nr 2082142). Przesądza to o zachowaniu przez odwołującego się nabytych ex lege uprawnień do emerytury w razie niekorzystnej zmiany stanu prawnego.

Zauważyć należy, że z ustawy emerytalnej wynika generalna zasada ustalania wysokości świadczenia na dzień złożenia wniosku o świadczenie. W ten sposób obliczana jest emerytura w systemie zdefiniowanego świadczenia oraz renta (art. 53 i 62 ustawy emerytalnej), tj. na podstawie kwoty bazowej obowiązującej w dacie złożenia wniosku oraz przy przyjęciu podstawy wymiaru świadczenia obliczonej z określonych lat okresów składkowych i nieskładkowych poprzedzających bezpośrednio rok, w którym zgłoszono wniosek o emeryturę lub rentę (art. 15 ustawy emerytalnej). Podobnie rzecz się ma przy emeryturze z systemu zdefiniowanej składki, gdzie jej podstawę stanowi kwota składek na ubezpieczenie emerytalne zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego do końca miesiąca poprzedzającego miesiąc, od którego przysługuje wypłata emerytury, oraz kapitału początkowego uwzględniającego waloryzacje obowiązujące do dnia przejścia na emeryturę (art. 25 ust. 1 ustawy emerytalnej).

Zasada ta nie jest kontestowana wtedy, gdy działa na korzyść ubezpieczonego, natomiast w odwrotnej sytuacji (działania na niekorzyść) budzi wątpliwości w orzecznictwie. Mogą być one rozstrzygnięte w drodze odpowiedzi na pytanie, czy do treści nabytego *in abstracto* prawa (podlegającego ochronie konstytucyjnej) włączyć należy zasady obliczania jego wysokości.

Sąd Najwyższy w uchwale III UZP 6/17 odpowiedział na to pytanie negatywnie. Wskazał, że do naruszenia prawa nabytego przez nowe prawo o skutku retrospektywnym, miałoby miejsce wówczas, gdyby prawo to formułowało np. nowe, dodatkowe przesłanki nabycia prawa do emerytury lub też modyfikowało

istniejące, np. wprowadzając wymaganie wyższego wieku lub dłuższego stażu. W oparciu o powyższe Sąd Najwyższy podkreślił, że czym innym jest prawo do emerytury nabyte na mocy art. 100 ustawy emerytalnej, a czym innym prawo do określonej wysokości świadczenia. Zostaje ona ustalona w decyzji organu rentowego. Zasada ustawowej gwarancji oznacza bowiem, że parametry i sposób ustalania wysokości świadczenia uregulowane są ustawowo (mogą zatem podlegać zmianom), a organ rentowy jest związany przepisami ustawy i nie może z ich pominięciem ustalić wysokości świadczenia. Oznacza to, że ochronie konstytucyjnej podlega nabyte, niezrealizowane prawo do emerytury (obejmujące warunki nabycia tego prawa: wiek, staż itp.) od momentu jego nabycia z mocy prawa, natomiast prawo do emerytury w określonej wysokości powstaje dopiero w momencie ustalenia tej wysokości w związku ze złożeniem przez osobę uprawnioną stosownego wniosku (prawo nabyte realizowane).

Po wydaniu uchwały III UZP 6/17, Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 6 marca 2019 r., zajął się kwestią zgodności 25 ust. 1b ustawy emerytalnej, w brzmieniu obowiązującym do 30 września 2017 r., w zakresie, w jakim dotyczy kobiet urodzonych w 1953 r., które przed 1 stycznia 2013 r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 tej ustawy. Przy czym zaznaczyć należy, że do 30 września 2017 r. przepis ten stanowił: "Jeżeli ubezpieczony pobrał emeryturę na podstawie przepisów art. 26b, 46, 50, 50e, 184 lub art. 88 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (Dz.U. z 2017 r., poz. 1189), podstawę obliczenia emerytury, o której mowa w art. 24, ustaloną zgodnie z ust. 1, pomniejsza się o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne." Natomiast od 1 października 2017 r. przepis ten otrzymał następujące brzmienie: "Jeżeli ubezpieczony pobrał emeryturę częściową lub emeryturę na podstawie przepisów , 50, 50a, 50e, lub art. 88 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (Dz.U. z 2018 r., poz. 967), podstawę obliczenia emerytury, o której mowa w art. 24, ustaloną zgodnie z ust. 1, pomniejsza się o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne". Zatem aktualna merytoryczna treść przepisu jest taka sama, co sprawia, że

poglądy wyrażone w wyroku P 20/16 zachowują aktualność na tle obecnego stanu prawnego.

W omawianym wyroku (P 20/16) Trybunał stwierdził, że w związku z rozumieniem art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej nadanym przez Sąd Najwyższy (III UZP 6/17) można wyodrębnić trzy grupy ubezpieczonych urodzonych w latach 1949-1968. Pierwsza grupa obejmuje osoby, które przeszły na wcześniejszą emeryturę w wieku 55 lat i uzyskały powszechny wiek emerytalny do końca 2012 r. oraz złożyły wniosek o ustalenie emerytury przed 1 stycznia 2013 r. Drugą grupę stanowią osoby, które przeszły na wcześniejszą emeryturę i uzyskały powszechny wiek emerytalny przed końcem 2012 r., lecz z wnioskiem o ustalenie emerytury wystąpiły dopiero po 1 stycznia 2013 r. Trzecia grupa to osoby, które pobierały wcześniejszą emeryturę, ale powszechny wiek emerytalny uzyskały po 1 stycznia 2013 r. i po tym terminie wystąpiły z wnioskiem o ustalenie emerytury. Do grupy pierwszej nie znajduje zastosowania art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej. Zakresem tego przepisu, w świetle uchwały Sądu Najwyższego, objęte zostały natomiast osoby z grupy drugiej i trzeciej. Do grupy trzeciej należą kobiety urodzone w 1953 r., bowiem wiek emerytalny (60 lat) osiągnęły po zmianach dokonanych ustawą nowelizacyjną. W ocenie Trybunału, ustawodawca, dokonując zmiany zasad ustalania wysokości emerytury powszechnej w stosunku do kobiet urodzonych w 1953 r., naruszył zasadę lojalności państwa względem obywateli. Wprowadzając nowe, mniej korzystne zasady po rozpoczęciu realizacji uprawnień w zakresie wcześniejszej emerytury, naraził te kobiety na nieprzewidziane skutki, które w istocie stanowiły dla nich pułapkę. Gdyby w momencie podejmowania decyzji o przejściu na taką emeryturę wiedziały, jakie będą tego konsekwencje dla ustalania wysokości emerytury powszechnej, być może nie skorzystałyby z tego uprawnienia. Obowiązkiem ustawodawcy jest określenie skutków finansowych regulacji prawnych i podejmowanie racjonalnych decyzji w oparciu o możliwości finansowe państwa w odpowiedniej perspektywie czasu. Zasada zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa wyklucza możliwość formułowania obietnic bez pokrycia bądź nagłe wycofywanie się państwa ze złożonych obietnic lub ustalonych reguł postępowania. Stanowi to bowiem niedopuszczalne nadużywanie pozycji przez organy władzy względem obywateli. Dotyczy to w szczególności sytuacji, w

której obywatel, układając swoje interesy, podejmuje decyzje dotyczące długiej perspektywy czasu i przewiduje ich konsekwencje na podstawie obowiązującego stanu prawnego. Zmiana tego stanu oznacza wówczas zaskoczenie, którego w danych okolicznościach obywatel nie mógł przewidzieć, a tym samym dostosować się do nowej sytuacji w sposób, który nie wyrzuci negatywnych konsekwencji w sferze jego uprawnień. Wprowadzając zmiany, ustawodawca powinien preferować rozwiązania najmniej uciążliwe dla jednostki i ustanawiać regulacje, które ułatwią adresatom dostosowanie się do nowej sytuacji.

Trybunał podkreślił, że pozostawienie okresu 6 miesięcy od uchwalenia zmiany do czasu jej wejścia w życie nie miało żadnego znaczenia dla osób, które przeszły na wcześniejszą emeryturę do końca 2008 r. (jak należy rozumieć - dla kobiet urodzonych w 1953 r., które dopiero w tym roku osiągnęły wiek 55 lat). Ustawodawca, dokonując zmian regulacji wobec kobiet urodzonych w 1953 r., zmienił skutki prawne ich decyzji podejmowanych w innym stanie prawnym. Kobiety te nie miały możliwości, by zmienić konsekwencje decyzji podjętych w 2008 r.

W powyższym wyroku Trybunał Konstytucyjny wskazał, że powszechnie przyjęta przez sądy powszechne i Sąd Najwyższy zasada nabywania praw emerytalnych *ex lege* (z chwilą spełnienia jego ustawowych warunków) może mieć zastosowanie także przy wykładni art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej, co wedle jego stanowiska "znajduje oparcie w ważkich argumentach konstytucyjnych" (postanowienie P 11/14), przyjmując niejako za pewnik, że nabycie praw *ex lege* obejmuje również zasady obliczania emerytury. Z kolei Sąd Najwyższy uważa, że reguła nabywania praw emerytalnych *ex lege* nie dotyczy wysokości emerytury (uchwała III UZP 6/17). Natomiast Trybunał dostrzegł niezgodność art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej z art. 2 Konstytucji i wyrażoną w tym przepisie zasadą zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa (wyrok P 20/16), nie wiążąc tego z ochroną praw nabytych, lecz z naruszeniem zasady lojalności państwa względem obywatela przez wprowadzenie niekorzystnych skutków prawnych decyzji, która w chwili jej podejmowania nie była obarczona tymi skutkami, przy jednoczesnym braku możliwości uchylenia się od jej skutków. Zaznaczył przy tym, co ważne, że zmiana wprowadzona na podstawie tego przepisu wprawdzie dotyczyła nie prawa do świadczenia, ale zasad ustalania wysokości emerytury

powszechnej, jednakże zasady te są równie istotnym elementem uprawnień emerytalnych i odróżnić je należy od ostatecznej wysokości świadczeń, jakie obliczane są już po złożeniu wniosku. Z twierdzeniem tym należy się zgodzić, w szczególności że z perspektywy świadczeniobiorcy wysokość świadczenia niejednokrotnie jest najistotniejszym elementem uprawnienia emerytalnego. Wysokość świadczenia determinują zasady powszechnie obowiązujące wobec wszystkich ubezpieczonych, stanowiące pewien stały algorytm (24% kwoty bazowej, przeliczniki okresów składkowych i nieskładkowych - przy emeryturze z systemu zdefiniowanego świadczenia; zewidencjonowane składki i kapitał początkowy oraz sposób ich waloryzacji - przy emeryturze z systemu zdefiniowanej składki), w którym indywidualne osiągnięte wielkości podstawiane są do określonego wzoru. W momencie nabycia prawa do emerytury *in abstracto* algorytm ten jest znany a upływ czasu do realizacji prawa na podstawie wniosku o świadczenie nie ma żadnego wpływu na jego elementy składowe. Natomiast w tym okresie mogą zmieniać się (i z reguły zmieniają się) wielkości osiągnięte indywidualnie (np. liczba okresów składkowych i nieskładkowych, wysokość kwoty bazowej - przy emeryturze z systemu zdefiniowanego świadczenia; wysokość zgromadzonego kapitału na skutek waloryzacji kapitału początkowego i zewidencjonowanych składek - przy emeryturze z systemu zdefiniowanej składki) i ich dotyczy wynikająca z ustawy emerytalnej generalna zasada ustalania wysokości świadczenia na dzień złożenia wniosku. Zatem tylko w stosunku do nich można bez żadnych wątpliwości twierdzić, że nie wchodzą w skład praw nabytych w chwili spełnienia ustawowych warunków prawa do świadczenia.

Opierając się na powyższej argumentacji Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 28 listopada 2019 r., sygn. akt III UZP 5/19 wskazał, że rozważania Trybunału Konstytucyjnego uprawniają do wniosku, że do treści nabytego *in abstracto* prawa do emerytury włączyć należy zasady obliczania jego wysokości. Stanowisko to nie przesądza jednak o tym, że w każdym przypadku nie jest możliwa zmiana przepisów na niekorzyść jego adresatów. Należy bowiem zauważyć, że Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie wskazywał, że zgodnie z jego orzecznictwem, nie jest wykluczona ingerencja ustawodawcy nawet w nabyte prawa podmiotowe ("ukształtowane prawa podmiotowe"), jeżeli istnieją bardzo istotne konstytucyjne

racje, które ją usprawiedliwiają. Racje takie wskazał Trybunał np. w wyroku pełnego składu z dnia 19 grudnia 2012 r., K 9/12 (OTK-A 2012 nr 11, poz. 136), podkreślając, że ocena słuszności zarzutu naruszenia zasady ochrony praw nabytych wymaga rozważenia, czy wprowadzone ograniczenia są uzasadnione ze względu na inne normy, zasady lub wartości konstytucyjne; czy nie istnieje możliwość realizacji danej normy, zasady lub wartości konstytucyjnej bez naruszenia praw nabytych; czy wartościom konstytucyjnym, dla których realizacji prawodawca ogranicza prawa nabyte, można w danej, konkretnej sytuacji przyznać pierwszeństwo przed wartościami znajdującymi u podstaw zasady ochrony praw nabytych, a także czy prawodawca podjął niezbędne działania mające na celu zapewnienie jednostce warunków do przystosowania się do nowej regulacji. Ochrony praw nabytych nie można rozumieć w sposób bezwzględny, odnosząc ją do wszelkich uprawnień uzyskanych przez kogokolwiek i kiedykolwiek - "stworzyłoby to niebezpieczeństwo niemożliwości realizacji przez państwo swoich zadań, gdy realizacja ta spotkałaby mur w postaci «praw nabytych»" (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 kwietnia 2004 r., SK 56/03, OTK-A 2004 nr 4, poz. 29). W konkluzji, prawa nabyte nie mają charakteru absolutnego i mogą być wzruszone ze względu na słuszność wynikającą z innych zasad konstytucyjnych i szczególnych okoliczności.

W tym wypadku argumentacji takiej dostarcza sama Konstytucja, określając Rzeczpospolitą jako państwo prawne, które urzeczywistnia zasady sprawiedliwości społecznej. Stosowanie art. 2 Konstytucji tylko w aspekcie zasady ochrony praw nabytych, bez jednoczesnego uwzględnienia słuszności wynikającej z zasady sprawiedliwości społecznej, byłoby wybiórcze i tym samym niedopuszczalne. Nakaz realizacji zasad sprawiedliwości społecznej wiąże się z pojmowaniem państwa jako dobra wspólnego (art. 1 Konstytucji) oraz z obowiązkiem solidarności jednostki z innymi (preambuła) - zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 października 2005 r., P 13/04, OTK-A 2005 nr 9, poz. 102). Z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej można wyprowadzić obowiązek ustawodawcy, w obszarze polityki społecznej, dawania pierwszeństwa dobru ogółu przed dobrem indywidualnym czy partykularnym (por. przywołany wyżej wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 grudnia 2012 r., K 9/12, pkt 6.1.23). Sprzeczne z zasadą

sprawiedliwości jest zarówno nieuzasadnione merytorycznie faworyzowanie, jak i dyskryminowanie określonych grup podmiotów (orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 listopada 1997 r., K 22/97, OTK 1997 nr 3-4, s. 41). Zasada sprawiedliwości społecznej na gruncie ubezpieczeń społecznych uzasadnia takie zróżnicowanie prawa do emerytur i rent, które wynika z wkładu pracy mierzonego wysokością wynagrodzenia i związanej z tą wysokością składki na ubezpieczenia społeczne oraz długością okresu zatrudnienia, z korektą na rzecz uwzględnienia redystrybucyjnej funkcji ubezpieczeń społecznych (zob. przywołany wyżej wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 października 2005 r., P 13/04).

Należy podzielić motywy wyroku Sądu Najwyższego z dnia 12 września 2017 r., 381/16 (LEX nr 2376896) gdzie trafnie zauważono, że skorzystanie z przywileju przejścia i pobrania wcześniejszych emerytur na podstawie przepisów szczególnych dotyczących emerytur dla niektórych ubezpieczonych, uzasadnia i proporcjonalnie usprawiedliwia pomniejszenie podstawy wymiaru emerytury ustalonej na podstawie art. 24 ust. 1 i następnych ustawy emerytalnej o sumy poprzednio pobranych wcześniejszych emerytur, przy zastosowaniu mechanizmu ustalania wysokości świadczeń emerytalnych w zależności od proporcjonalnego prognozowanego "średniego trwania życia" osoby uprawnionej, ponieważ osobom uprawnionym do takich samych rodzajowo świadczeń powinna przysługiwać emerytura ustalana według takich samych (równych) zasad obliczania jej wysokości bez względu na datę złożenia wniosku emerytalnego. Każdy mechanizm ustalania wysokości świadczeń emerytalnych ma określone uwarunkowania majątkowe, które gwarantują prawem określoną wysokość ustalanych emerytur w prognozowanych długoterminowych okresach ich pobierania przede wszystkim ze względu na zgromadzony kapitał składkowy, który pomniejszają wcześniej wypłacone kwoty pobranych długoterminowych świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Taki stan rzeczy usprawiedliwia ustawowe modyfikowanie wysokości emerytur ze względu na wcześniejsze pobranie i spożytkowanie tych samych rodzajowo, choć wcześniejszych świadczeń emerytalnych, które uszczupliły zgromadzony indywidualny kapitał emerytalny oraz Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, z którego emerytury są wypłacane.

Także w doktrynie podkreśla się, że brak odliczenia pobranych emerytur uprzywilejowywałby tę kategorię ubezpieczonych, nadużywając solidarności w relacjach między członkami wspólnoty ryzyka, w nieuzasadniony sposób uszczuplając przychody Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz stanowi nadużycie solidarności w relacjach między członkami wspólnoty ryzyka, gdyż nałożono by na nią obowiązek sfinansowania wypłaty tej części emerytury w wieku powszechnym, która nie znajduje pokrycia we wcześniej wniesionym (zaewidencjonowanym), lecz wydanym (tj. pomniejszonym o kwoty pobranych emerytur) wkładzie ubezpieczonego stanowiącym zasadniczy element podstawy obliczenia emerytury (zob. głosę K. Antonowa do przywołanej wyżej uchwały Sądu Najwyższego III UZP 6/17, OSP 2019 nr 1, poz. 5).

W wyroku Trybunału Konstytucyjnego P 20/16 wskazano również, że wprowadzenie mechanizmu potrącenia odpowiadało w swym zasadniczym wymiarze podstawowym elementom obowiązującego systemu emerytalnego (systemu zdefiniowanej składki). System ten uzależnia wysokość emerytury od długości trwania okresu aktywności zawodowej oraz wysokości składek odprowadzanych na ubezpieczenie emerytalne, zatem posłużenie się rozwiązaniem, które - w ramach gromadzonego przez daną osobę kapitału - uwzględnia pobrane świadczenia emerytalne przysługujące na podstawie szczególnych rozwiązań, nawiązuje wyraźnie do kapitałowego charakteru nowego systemu emerytalnego. Zakłada bowiem, że przyznanie powszechnego świadczenia emerytalnego, finansowanego ze składek płaconych przez ubezpieczonego, nie może jednocześnie abstrahować od wcześniejszego pobierania świadczeń przez tę samą osobę. W związku z powyższym istnieją ważne względy aksjologiczne przeciwne temu, aby uwzględniać całą zewidencjonowaną na koncie ubezpieczonego kwotę składek na ubezpieczenie emerytalne, mimo że ich część została już "spożytkowana" na wypłatę świadczeń sprzed dnia nabycia in concreto prawa do emerytury z art. 2 ustawy emerytalnej. W rezultacie odliczenie od podstawy wymiaru emerytury powszechnej kwot pobranych uprzednio świadczeń emerytalnych jest rozwiązaniem sprawiedliwym.

Odnosząc się do stanu faktycznego przedmiotowej sprawy podnieść należy, że jak wskazano wyżej, granicę dopuszczalności ingerencji ustawodawcy w prawa

podmiotowe wyznacza wymaganie, aby wprowadzane modyfikacje nie były dla jednostki zaskakujące i nie miały charakteru arbitralnego (zob. między innymi wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 19 listopada 2008 r., Kp 2/08, OTK-A 2008 nr 9, poz. 157, cz. III, pkt 5.2; z dnia 8 grudnia 2011 r., P 31/10, OTK-A 2011 nr 10, poz. 114, cz. III, pkt 5.3; z dnia 28 lutego 2012 r., K 5/11, OTK-A 2012 nr 2, poz. 16, cz. III, pkt 4.1; z dnia 13 czerwca 2013 r., OTK-A 2013 nr 5, poz. 58, cz. III, pkt 7.1). Innymi słowy, konieczne jest, aby zastosowane zostały procedury umożliwiające zainteresowanym dostosowanie się do zaistniałej sytuacji i odpowiednie rozporządzenie swoimi prawami (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 15 września 1998 r., K 10/98, OTK 1998 nr 5, poz. 64). Zmiana obowiązującego prawa, która pociąga za sobą niekorzystne skutki dla sytuacji prawnej podmiotów, powinna być dokonywana zasadniczo z zastosowaniem techniki przepisów przejściowych, a co najmniej odpowiedniej *vacatio legis*. Sytuacja prawna osób dotkniętych nową regulacją powinna być poddana takim przepisom przejściowym, by mogły mieć one czas na dokończenie przedsięwzięć podjętych na podstawie wcześniejszej regulacji w przeświadczeniu, że będzie ona miała charakter stabilny. Zasada zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa nakazuje ustawodawcy należyte zabezpieczenie "interesów w toku", a zwłaszcza należyłą realizację uprawnień nabytych na podstawie poprzednich przepisów (tak między innymi: orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2 marca 1993 r., K 9/92, OTK 1993, cz. I, poz. 6; z dnia 15 lipca 1996 r., K 5/96, OTK 1996 nr 4, poz. 30 oraz wyrok z dnia 24 października 2000 r., SK 7/00, OTK 2000 nr 7, poz. 256).

Z bezspornych ustaleń faktycznych wynika, że odwołujący się ur. [...]1952 r. złożył wniosek o wcześniejszą emeryturę w dniu 15 czerwca 2012 r., zaś nabył prawo do wcześniejszej emerytury na mocy decyzji z dnia 24 sierpnia 2012 r. od 13 czerwca 2012 r. Przepis art. 25 ust. 1b dodany został do ustawy o emeryturach i rentach z FUS z dniem 1 stycznia 2013 r. na mocy art. 1 pkt 6b ustawy z dnia 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2012 r., poz. 637), jednak ustawa zmieniająca została ogłoszona już w dniu 6 czerwca 2012 r. (*vacatio legis* było prawie 6 miesięczne). Skarżący miał więc możliwość zapoznania się ze zmianami ustawowymi i posiadał wystarczający czas aby zapoznać się z

niekorzystną dla niego zmianą ustawową. Wbrew twierdzeniom skargi kasacyjnej nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy fakt czy skarżący posiadał wiedzę o zmianach ustawowych. Istotna jest bowiem obiektywna możliwość zapoznania się z niekorzystnymi dla jednostki zmianami przepisów.

Kobiety z rocznika 1953, przechodząc na emeryturę wcześniejszą w 2008 r. były w zupełnie innej sytuacji niż skarżący. Nie miały i nie mogły mieć świadomości co do skutków prawnych, jakie może wywołać w sferze ich przyszłych uprawnień z tytułu emerytury powszechnej pobieranie wcześniejszej emerytury. Niektóre kobiety nawet po czterech latach po przejściu na wcześniejszą emeryturę dowiedziały się, że wypłacone im świadczenia emerytalne pomniejszą podstawę ustalenia wysokości emerytury powszechnej. Wprowadzenie nowych regulacji nastąpiło zdecydowanie za późno, by przygotować się do takiej zmiany i uniknąć nieprzewidzianych, niekorzystnych skutków prawnych. Kobiety te nie miały możliwości, by zmienić konsekwencje decyzji podjętych w 2008 r.

Skarżący mógł niekorzystnej sytuacji uniknąć. Miał bowiem możliwość nieubiegania się o wcześniejszą emeryturę, która jest przecież przywilejem, a nie obowiązkiem. Ustawę nowelizującą ustawę o e. i r. z FUS uchwalono jeszcze przed złożeniem przez odwołującego się wniosku o wcześniejszą emeryturę, a jej przyznanie nastąpiło decyzją z 24 sierpnia 2012 r., zatem po jej ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw, a przed wejściem niekorzystnych dla ubezpieczonego przepisów w życie. Odwołujący nie może w tym zakresie powoływać się na nieznanomość prawa, nawet bowiem brak rozeznania co do nowych przepisów dotyczących ustalania wysokości emerytury w wieku powszechnym, jak słusznie wskazał Sąd drugiej instancji, z uwzględnieniem zmiany art. 25 ust. 1b ustawy o FUS nie może być podstawą uwzględnienia odwołania. Okoliczności stanowiące podstawę wydania wyroku P 20/16 różnią się zatem od okoliczności faktycznej niniejszej sprawy. W konsekwencji wyliczenie emerytury skarżącego, który pobierał wcześniejszą emeryturę od 13 czerwca 2012 r., ale powszechny wiek emerytalny osiągnął po dniu 1 stycznia 2013 r. i po tym terminie wystąpił z wnioskiem o przyznanie emerytury, powinno nastąpić z zastosowaniem przepisu art. 25 ust. 1b ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Podzielając rozważania zawarte w uzasadnieniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie sygn. akt P 20/16 oraz w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2019 r., sygn. akt III UZP 5/19 Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. jak w sentencji.